

4 forfattere

4 tekster

2022

4 — 4

Tina Åmodt

Nora Aschim

Ingvild Schade

Bård Torgersen

SVIK
UNNFALLEN
EKSTASE
SINNE
GLEDE
LIDELSE
FORSONING

PÅSKE+
PASJON

64 opplevelsesdager

3.4 — 5.6.22

Fra inngangen til den stille uke til

1. pinsedag. Pasjon er lidelse og lidenskap.

Lidelse i møte med verdens dødskrefter.

Lidenskap i møte med livets muligheter.

Påske er fortellinger som former vår kultur
og driver mennesket til frihet.

Påske + Pasjon – i regi av

KULT – Senter for kunst, kultur og kirke og

Oslo bispedømmeråd. I samarbeid

med Kirkelig fellesråd i Oslo og

bispedømmene Borg og Tunsberg.

Les mer på

www.paskeogpasjon.no

Støttet av:

Norsk Kulturråd, Eckbos Legat, Kulturetaten i Oslo kommune

Design: Rayon

Forfatterkonseptet 4 – 4 ble i 2022 gjennomført for femte året på rad.

Gjennom 4 – 4 ble *stedet* Mariakirkeruinen og *situasjonen* påskeaften utforsket.

Fire skjønnlitterære forfattere ble invitert til å skrive hver sin tekst og urfremføre den i Mariakirkeruinen i Middelalderparken i Gamle Oslo på påskeaften.

Tre kvinnelige forfattere og en mannlig deltok, fordi det speiler beskrivelsene evangelietekstene gir av situasjonen når Jesus utåndet på Golgata. Da var det, med unntak av disippelen Johannes, kun kvinner tilstede. For forfatterne ble *stedet* Mariakirkeruinen og *situasjonen* påskeaften aktivert på tre måter:

1.
I forkant av skriveprosessen ble det gjennomført 1 til 1 befaringer i Middelalderparken.

Mariakirken ble reist på 1000-tallet som en liten trekirke. Den ble senere utvidet og var, da den ble revet i 1542, en av landets største kirker.

2.
I forkant av skriveprosessen leste forfatterne Markusevangeliet.

Det forteller at det var tre navngitte kvinner tilstede under korsfestelsen, kapittel 15, vers 39-41:

Da offiseren som sto rett foran ham, så hvordan han utåndet, sa han: «Sannelig, denne mannen var Guds Sønn!» Det var også noen kvinner der som sto på avstand og så på. Blant dem var Maria Magdalena, Salome og Maria, mor til Jakob den yngre og Joses. De hadde fulgt Jesus og tjent ham da han var i Galilea. Det sto også mange andre kvinner der som var kommet opp til Jerusalem sammen med ham.

3.
I Markusevangeliet er tiden mellom langfredag og første påskedag ikke omtalt med ett eneste ord. Dermed blir påskeaften et teksttomt rom i Markusevangeliet.

Gjennom fraværet av omtale av påskeaften, og tomheten som ruinen markerer, skapes det et interessant tolkningsrom.

Vennlig hilsen
Knut Erik Tveit
Prosjektleder/kurator for Påske og pasjon

1 — 4

Tina Åmodt

—

To tekster, påsken 2022

En dag vil også barna våre spørre: *Dere har øyne – så dere ikke? Dere har ører – hørte dere ikke?* Hva kommer vi til å svare? Hva slags folk kan vi hevde at vi var? Tør vi å mane fram det som viste seg å bo i oss denne våren, og årene som venter? I påskeuken er vi ute i hagen nesten hele tiden, som besatte har vi ventet på solen i månedsvis. Kirsebærtrærne knopper seg. Skjærene bygger rede. Barna er tynnkledde og springer aldri for langt. Det er ikke krigen som holder oss våkne om natten. Det er ikke tanken på andres filleristede liv som gjør at vi kan gå en hel dag uten å le. Vi har donert penger, vi fortsetter å lese nattsvarte reportasjer. Det kan være krigen som får oss til å gråte, men oftest er det noe annet. Vår innlevelsessevne er begrenset. Vår vilje til å gi har et ytterpunkt. Selv om vi skjønner hva vi hører. Selv om vi er klar over at det vi ser, ikke er skygger av en bestialsk historie, men noe som har vokst frem i folk blant oss, som det kan vokse frem i alle folk til alle tider. Hoderystende sier vi til hverandre: vi må ta vare på det gode, yte en slags motstand ved å gjøre livet så bra som vi kan. Vi sender hverandre brødet, det er fortsatt varmt med sprø skorpe og smeltende, salt smør. Vi fråtser i appelsiner og avocado. Vi engster oss ikke for tørke, flom eller kontrollposter. Snart burde vi kanskje begynne å tenke på når en folkemasse blir medskyldig. Vi burde be om at barna våre aldri skal få en grunn til å forakte oss.

Det er den våren bonden for første gang ikke får startet traktoren og sådd hvete i Europas svarteste jord, og i morgensolen utenfor bakeriene står folk ikke lenger i kø. Det er ingen der. Menneskeheten er like gudsforlatt som den har vært i tusenvis av år. Nei, ingen kommer ruslende og får de bakkbundne bestefedrene og onklene til å reise seg fra hagene og kjellergulvene og børste jord av hår og frakker. Ingen bryter den siste brødsalken på en måte som metter alle som har gjemt seg under bakken. Ingen legger en helende hånd på diabetikerens kaldsvette kropp som mangler insulin fordi forsyningslinjen er stengt. Ingen sier: Barnet er ikke dødt, hun sover. Ingen driver begjæret ut av de drita tenåringssoldatene og inn i en solbrent griseflokk, og alle vet at griser ikke er til for å se solen, annet enn i sekundene når de jages fra fjøs til slaktebil. Det er lenge siden noen sa: *Datter, din tro har frelst deg*. Enda lenger siden noen sa: *Alt dere ber om i bønnene deres – tro at dere har fått det, og dere skal få det*. Visst kan troen fortsatt holde folk gående i det lengste, men den er lunefull. Den kan forråde hvem som helst. Som de rekordmange norske ektemennene som tror at de kan skyte kona og få det bedre med seg selv. Som optimistene som tror at den nylig utryddede syriske kolonien av eremittibis-fugler skal gjenoppstå bare kamphandlingene opphører for godt. Som den unge, enslige kvinnen som politiet loser ombord på et lasteskip et helt annet sted i historien, hun som først tror at hun skal til en arbeidsleir nordpå og som deretter tror at hun, bare hun overlever den hersens sjøsyken, kommer til å bli deportert til en eller annen fabrikk på kontinentet og som deretter, noen døgn senere, sjangler ut av kuvognen og tror at kvinneorkesterets lystige marsj markerer at lidelsene nå har passert toppen, at dette blir et vendepunkt.

En klar høstdag mange år senere utbryter folkemassen: Om hun bare hadde skjønnet det før. Folkemassen gråter. Folkemassen sier: Hadde vi i samtiden sett alt klart, alle tegnene og sammenhengene og gjennomskuet det hele, ja, hadde vi visst hva dette skulle ende med, ville vi gjort mer, antakelig vært villige til å risikere nesten alt. Folkemassen er oppriktig. Folkemassen er ikke følelsesløs eller uten moral. Folkemassen mener ikke å pynte på sannheten eller gjøre seg til, den kan bare ikke noe for hvor godt den tror om seg selv.

2 — 4

Nora Aschim

—

Hvorfor har du forlatt meg?

1

Han bærer barnet
bærer og sover
ikke lenger
bare bærer og våker
for tenk hvis, tenk
om barnet skulle briste
sønnen skulle
finne seg plass
under jorda
legge seg i armene
til mora
og aldri finne ro
kan noen se synd i ham
undrer faren
har han noe skyld

2

Sønnen viser veien
se, pappa
sier han
se steinen, sier sønnen
jeg ser ikke, svarer faren
der borte, sier sønnen
bare gjør sånn med øynene
faren svarer
jo, kanskje
jeg ser det nå

3

Sønnen spør om hva som skjer
når man dør
far forteller
om jord og kulde
evige netter
og en stein
hvorfor en stein, sier sønnen
for å minnes, sier faren

4

Sønnen står opp fra sengen
jeg får ikke sove, sier han
nå er det natta, sier faren
følger sønnen i seng
men sønnen kommer tilbake
jeg får ikke sove, sier han
jeg er redd for å dø
faren legger en hånd
på guttens hode
du skal ikke dø, sier faren, ikke på lenge
løfter sønnen opp
og holder ham
lar kinn hvile mot kinn
trekker dyna over guttekroppen
slukker lyset og sier god natt
men gutten står opp en tredje gang
jeg får ikke sove, sier han

5

Sønnen vil at faren skal
trøste slik mamma pleide å gjøre
holde ham tett inntil
trekke pusten dypt ned i lungene
og bli rolig
men faren er for hard
han puster ikke
dypt nok
kan du holde meg? sier sønnen

6

Som sønn vil han
bære tyngden av far
som et kors
skal sønnen stille seg opp
naken
med åpne armer
skal faren elske ham
uansett
tilgi ham
uansett

7

Sønnen er så stille
venter og venter og
gråter nesten aldri lenger
bare ser på faren
litt for lenge
prøver å nå inn
til et stille rom i ham
og faren kjenner blikket
treffe ham som
en nagle

Tanken på
å svikte sønnen
smyger seg inn i faren
som en infeksjon
sønnen trenger
en hånd, et hjerte
lek, trøst og en som
kan fortelle
om da han ble født
kan faren være
bror, mor og vitne
kan faren være
streng og varm
mørk og rolig
kan faren løfte
sønnen til det høyeste
vil sønnen tilgi ham

Huset har ikke tak, vegger
bare gulv og minner
om tro
tempelet overskygger
ideen om helligdom
her kan vi se
jord og himmel
alt som er skapt
som er hellig
kan vi finne en muskel
vi aldri før har kjent
kan den egentlige
rikdom ta form
vi finner en hånd
og en ro
og sønnen kan elske faren
og faren kan merke det
uten at noe er sagt
kan alle ord bli ett
kan alle ord
bli ingen

Ingvild Schade

—

Mariaruinen

I et forfallent hus langs riksveien var ensomhetens tid forbi. Og siden punktene før og etter ikke kunne lokaliseres i det sansbare landskapet, havnet jeg stadig utenfor dette stille stedet mellom vår og vinter, ingen biler, bare virvler av tynne bladløse kvister som krysset seg i tegn på lykke for den skjeløyde i vinduet. Tvers overfor henne, på andre siden av veien, lå jorda under halvmånen i svarte hauger hva som helst kunne gjemme seg bak, men aldri synes utenom det underlige smilet hennes som hvilte over alle ting. I ansiktet var det så lite. På baksiden av huset enda mindre på bunnen av en brønn. Visst nok hadde hun for vane å forsyne seg grådig av tømmeret borti skogkanten. Hun fisket i elven, sanket bær og sopp som hun spiste rått eller kokt, hvete fant hun på åkrene omkring. Enda godt jeg holdt en bumerang i hånden og ingen saks, tenkte jeg i det en flue fra vinduskarmen surret seg døsigg inn i den runde, brune frisyren hennes som var for lang til å være praktisk og for kort til å være skjønn. Man må huske at frisyren, slik den falt seg, hadde vokst ut av hodebunnsverven, at frisyren såsom fuglereirene rundt henne var uløselig knyttet fra det innerste midte til de aller ytterste kvistene som betød lykke. En inntrenger med redelige hensikter burde strengt tatt forsegle seg like sigende som kveldsmørket, om ikke langsommere, liksom biologien opp av bakken, og hvis tingene mot all formodning la seg til rette, hvis belysningen og vindretningen noensinne falt seg slik at skikkelsen min blendet naturlig inn i miljøet hun var fortrolig med - skulle jeg forsiktig banke på ruten med bumerangen hun hadde mistet. Heldigvis var jeg begavet med et mildt utseende, ingen rette linjer, bare buer og blasse høstfarger oss følsomme foretrekker. I skjørtelommene hadde jeg svisker å by på, og dersom de ikke rent umiddelbart vekket appetitten hos henne, handlet det om at skrukkene var tilgriset av sand, fryktelig grå i månelysen, forhøyningene blekere enn fordyppingene, men de glitret som sølv på toppene og innsidene var stenfrie, søte og saftige. Dessuten kunne det hende hun kjente meg igjen fra avisen - navnet lød ganske kjent, kanskje? Det høyeste ønsket til en foreldreløs måtte jo være å bli tatt hånd om av

en berømt barnebokforfatter? To gode bøker hadde jeg skrevet, begge om ørkenen, jeg hadde gått gjennom ørkenen på to måter, den mulige og den umulige måten, et skokk av unger fulgte meg hele veien, hvem kjente vel barnas verden bedre, jeg som hadde skapt den to ganger godt burde dermed sagt kvalifiseres som langt over middels skikket for omsorgsrollen. Hun bakom vindusruten satte riktig nok tvilen i meg. Hun lignet i hvert fall ingen av dem som gav seg til å gapskratte bare jeg nevnte et flaks fra en gribb. Nei, jeg hadde faktisk aldri sett maken til skjørt vesen, så mager og så blek var hun at her kunne man ikke brase selvsikkert fram uten å ta finjustert hensyn til den stakkars jentas puls. Ørene, for eksempel - når de en sjelden gang tittet ut gjennom gløtter i det brune håret, slo de meg like kunstferdige som selve støpeformen til spørsmålstegnet. Kulden gav dem muligens et svakt skjær av fiolett jeg kunne sett på nært hold, men jeg var ikke så uforskammet å våge noe sånt etter å ha ført regnskap over hvor mange gale svar de lot seg fylle med. Til sammenligning med mine egne to forkrøplede slags G-nøkler med søkk i flippene, trevlete tragus, låste dører og ganger beslaglagt av gammel voks som smakte bittert, virket de fullstendig uberørte av sivilisasjonens støy. I dem lød ikke engang stemmen min, den som når jeg kommenterte tingene lavt til seg selv der ute i det skjulte, hadde et markant durende toneleie som lot meg virke moralsk og emosjonelt overlegen den pipete enden av skalaen jeg forbandt med frykt, trengsel og ubehersket raseri hos små bikkjer. Og hun - om hun noensinne tillot seg å gå opp i det skrekkelige lyse, gjorde hun det ved å plystre, hun sa vel knapt et ord, jeg antok at hun utelukkende hvisket, at det lille hun hvisket var repetisjoner av hva hun nettopp hadde hørt, liksom for å tro sine egne ører, for i dem kvitret så vidt fuglene, kan hende en mus pilte over gulvet, at vegguret tikket og brønnvannet sa *plysj, plasje, plusj*, men sannsynligvis noe dunklere inni huset, som en vuggevise forestilte jeg meg at skvulpingen dysset henne i søvn så snart kjolen var hengt på knaggen for natten og hun hutrende krøllet seg under den mørkerosa sommerdynen som sikkert begynte å bli snau for den lange,

kalde kroppen. Lengden hennes gjorde det ikke akkurat lett å peke på noen nøyaktig alder, og rett som det var havnet nok et ben og en arm på utsiden av dynekanten når hun strevde med å finne en stilling å sovne i. Du er ikke alene, ville jeg si, for enda så mye jeg anstrengte meg for blundens skyld, ble jeg konsekvent kastet tilbake mot det våkne rommet hvor aldri en eneste drøm kom til syne. Sengen hadde jeg for lengst gitt opp å få noe ut av, så denne knirkete firkanten av en scene fikk vanlige folk ha seg i fred til å utforske besynderlige forestillinger om hva som var naturlig. Da brukte jeg heller de skumrende kveldene til å sitte på enslige skjær omgitt av brott og skum mens jeg søvnløst dreide hodet mot nord og sør. Om ikke annet, markerte firkanten for meg at veggene inn mot det lukkede rommet var de samme som vendte ut mot det åpne. Perioden jeg hadde tilgang på seng, sov jeg ikke et sekund, selv om jeg virkelig forsøkte. Det ble til at jeg skrev på sengen. Sangen om sengen, skrev jeg og fikk den til å blomstre da jeg ble oppmerksom på engen i sengen. Et stille sted å hvile, sa ungene. Den burde vært fredet, sa de, men gav seg straks til å ete av hendene mine da jeg viklet urtene ut av røttene, spyttet på stilkene og gnikket bort møkket, ikke for å farge dem grønne, men for å gjøre dem spiselige, ikke skjønnere, for her gjaldt det bare å mette de sultne, og hvis det bare hadde vært om å fascinere dem, ville jeg neppe skyndet meg å pelle bort de giftige kronbladene, jeg ville nappet dem sakte av, et og et blad, sagt de var blå og fløy fra de krokete fingrene mine som på avstand ble små. Nå rangerte jeg imidlertid løvet som fløt rundt i jentungens brønn som langt mer betagende enn all tenkelig vegetasjon i full flor. I det visne og vasne syntes erkjennelsen å oppstå fra den falmende estetikken, noe jeg alltid kom til å foretrekke over de spirende engene biene svermet for, selv om jeg jo godt forstod hvorfor duftene appellerte til så mange. Til og med jeg kunne finne på å snuse borti syriner og epleblomster dersom et kjølig drag forførte meg dit hen. Men hvis jeg måtte velge, valgte jeg tørket, innsunket frukt i stedet for de friske, syrlige variantene, og altså ått jeg sviske og ikke et

eneste struttende, rødt eple under de svaiende tretoppene som sa *svijsj, svasj, svusj* til løvet falt og de gjenværende skjelettene virket like striglet for sentimentalitet som X-Y-Z, men fremdeles med *svusj*, det suste jo uavbrutt rundt veggene, hvordan ellers skulle bumerangen falle så pent tilbake i pistolgrepet hennes hver gang hun kastet den i vinden mot seg selv over hveteåkrene. En kveld skjedde det at hun slengte bumerangen ut vinduet, hun tok en rampete sjans til seg å være, lente seg ut, nysgjerrig på hvor de hvinende vindene fikk den til å lande, og kanskje hørte hun et fjernt plask da den plumpet i vannet jeg med et høyt kast fikk den ut fra, før jeg selv - *okk* og *stønn* - steg opp av brønnen med vått hår som gitter foran ansiktet. Det var et svare strev å komme seg opp. Ned fra haken og øreflippene dinglede lange dråper som da de falt i bakken ble til dammer føttene mine tråkket gjennom. Jeg smøg meg langsetter grunnmuren, krokrygget og støl, og håret tørket fortere enn klærne mens jeg gomlet på sviskene som hadde svulmet opp av fukten i lommene på meg. Jeg ble liksom aldri ferdig med å bestemme innfallsvinkelen, spørsmålet om fra hvilket sted jeg med bumerangen i hånden skulle bevege meg henimot jentungen. Av erfaring fra ørkenen visste jeg at sola bør skinne på den vennlige som ankommer - men nå var det som nevnt kveld, sola hadde gått ned for lengst, og nøyaktig hvorfra jeg der og da observerte henne, hvilket buskas jeg brukte som skjul, lot seg vanskelig beregne i forhold til halvmånen og skjelingen hennes som skapte så mange blindsoner og doble bilder at jeg snart ikke visste hva som var opp eller ned i dette svimlende perspektivet jeg berammet som motiv for mitt eget. Det var komplisert nok når hun stod stille. Vegguret bak henne syntes tross alt å være i bevegelse, og øynene mine tok til å renne hver gang jeg kikket på viserne som pekte på alle timene jeg etter et par stykker gav opp å telle. Bestandig to i et par med øyne. Til hvert rennende øye hørte dessuten en trommehinne, samt et fortettet parti av bihulene som surklet av honninggult snørr når jeg jevnt og trutt trakk pusten, gapende, med spilende nesebor, liksom jeg bet en skalk av natteluften. Så nei, hvem

vet hvor lenge jeg stod fengslet i denne framoverbøyde stillingen, hvem vet hvor mange svsker jeg fikk plass til i munnen, hvilket antall det var snakk om innenfor ganen og tungen. Jeg trøkket utallige inn, slukte dem, kinnene bulte, sandkorn knaste mellom tennene mens jeg tygget de seige skrumpene og brukte tungen til å dreie massen rundt til nye klumper av seige forbindelser som var minst like store de opprinnelige. Det gjorde selvfølgelig vondt å svelge de største, dessuten presset bumerangen mot et ømt søkk i brystet som verket desto mer jeg ble oppmerksom på hva som presset mot hva, og hver gang tankene mine streifet bumerangen, kjentes det som at også de støtte mot den glatte, harde emaljen, som var jeg ute av stand til å nå fram til noe som helst substans fra et rent sett mentale koordinater som het hit via dit bakom pannen på meg, en konsekvent tilbakeskuende posisjon, for uansett hvordan jeg vred og vendte på det befant fortiden seg på begge sider av fjeset og trærne og vinden som bare for det gamle løftet på grenene. Syklisk gjentakelse kalte man det. Ingen revolusjonerende oppdagelse. For meg betød det å være såpass treg i oppfattelsen at jeg havnet sist etter hver eneste hendelse. Det forundret meg forresten hvorfor mengden var det som overveldet dem som våget å åpne bøkene mine, alle sandhaugene en hånd kan rekke over, hvilke langstrakte tallrekker på pluss og minus siden en liten haug alene tilsvarer, når det som virkelig burde vekket bekymring var at ingenting lot seg dele i mer eller mindre enn to om gangen. La søvnen få løse det, pleide jeg å tenke, jeg som i beste fall fikk til å besvime. Og da jeg endelig falt til jorda med snøhvite øyne, stod jeg straks rett opp igjen i nevnte todelingen som hadde tatt forstanden min i besittelse, og slik havnet jeg altså gang på gang utenfor vinduet, med føttene plantet i de fortidige punktene før og etter hun som med et perfekt avmålt lite smil drømte seg bort i øyeblikket.

Bård Torgersen

—

4 — 4

hvor
hvor lang
hvor lang tid
hvor lang tid tar det
hvor lang tid tar det å
hvor lang tid tar det å bygge
hvor lang tid tar det å bygge en
hvor lang tid tar det å bygge en ruin

søke tilflukt i det som har forgått
fra det som skal forgå
i det som ikke er
i det som ikke
i det som
i det
i
i
restene
begynnelsen

K
NFALLENHET
STASE
NE
EDE
ELSE
RSONING